

H. O. ANDROSHCHUK, PhD of Economics, Associate Professor

L. I. RABOTIAHOVA, Leading Researcher

EU PATENT SYSTEM: UNITARY PATENT AND PATENT COURT (Part 1)

Abstract. *The article examines the organizational, economic and legal aspects of the creation of a unified patent system of the EU, its role and place in the regional patent system, the stimulation of innovation, open to all European states. The article aimed at the issuance of a classic European patent, the procedures for obtaining a unified patent, organizational and economic advantages are analyzed (cost savings, compensation scheme) and possible disadvantages of a unified patent system for national offices. The unified patent system of the EU has become operational, a single patent is issued with a single effect on the territory of the EU member states that participate in the creation of a unified patent protection.*

Keywords: *European Patent Convention, classic European patent, regime of enhanced cooperation, unified patent system of the EU, unified patent, stimulation of innovation.*

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ

Андрощук Геннадій Олександрович — канд. екон. наук, доц., голов. н. с., Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності Національної академії правових наук України, вул. Казимира Малевича, 11, корп. 4, м. Київ, Україна, 03680; +38 (044) 200-08-76; genandro1@gmail.com; ORCID: 0000-0003-0781-9740

Работягова Людмила Іванівна — пров. н. с., Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності Національної академії правових наук України, вул. Казимира Малевича, 11, корп. 4, м. Київ, Україна, 03680; +38 (044) 200-08-76; rli@ukr.net; ORCID 0000-0002-5450-1607

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

Androshchuk H. O. — PhD of Economics, Associate Professor, Chief Researcher, Scientific Research Institute of Intellectual Property of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine, 11, K. Malevych Str., building 4, Kyiv, Ukraine, 03680; genandro1@gmail.com; +38 (044) 200-08-76; ORCID: 0000-0003-0781-9740

Rabotiahova L. I. — Leading Researcher, Scientific Research Institute of Intellectual Property of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine, 11, K. Malevych Str., building 4, Kyiv, Ukraine, 03680; +38 (044) 200-08-76; rli@ukr.net; ORCID 0000-0002-5450-1607

<http://doi.org/10.35668/2520-6524-2024-2-02>

УДК 663.2

В. Л. ПРИБИЛЬСЬКИЙ, д-р техн. наук, проф.

І. М. БАБИЧ, канд. техн. наук, доц.

М. В. БОНДАР, канд. техн. наук, доц.

П. М. БОЙКО, канд. техн. наук, доц.

А. М. КУЦ, канд. техн. наук, доц.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ХАРЧОВІЙ ПРОМИСЛОВОСТІ ТА АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

Резюме. У статті досліджено важливість використання охоронних документів на об'єкти інтелектуальної власності в розрізі застосування їх для розвитку малих і середніх фермерських господарств, що матиме вирішальне значення для просування виробленої продукції в умовах ринкової економіки. Головна систем-

на проблема полягає в тому, що результативність, якість функціонування і структура креативної частини національної інноваційної системи — сектору досліджень і розробок, освіти, винахідництва — не повною мірою відповідають потенційним потребам інтенсивного розвитку економіки. Для розбудови інтелектуально-орієнтованої економіки та формування суспільства, яке буде використовувати охоронні документи, Україна повинна мати ефективну науку світового рівня: високопродуктивних науковців, сучасне технологічне оснащення та інформаційне забезпечення їхньої праці, раціональну організацію науково-дослідних розробок, розвинену систему комерціалізації наукових результатів, інакше кажучи, науку з високим інноваційним потенціалом. Упродовж минулих десятиліть харчова промисловість була однією з головних галузей, що забезпечувала стабілізацію економічного розвитку України та задоволення базових потреб населення. Окрім того, вітчизняна харчова промисловість має значний експортний потенціал і здійснює суттєвий внесок у розв'язання глобальної продовольчої проблеми.

Ключові слова: охоронні документи, промислова власність, харчова галузь, об'єкти інтелектуальної власності, сорти рослин і породи тварин.

ВСТУП

Харчова та аграрна галузі є одними з найбільш перспективних із погляду інвестування. Суспільство, законодавча і виконавча влада зосередили консолідовані зусилля на пріоритетних напрямках забезпечення функціонування національної економіки на ринкових засадах, подолання кризових явищ, досягнення в недалекій перспективі високого рівня життя населення та гідного місця України серед високорозвинених держав. За цих умов виникла потреба формування більш складних завдань на перспективу, зокрема щодо обґрунтування стратегічного потенціалу продовольчої системи країни. Тому вмілий підбір інноваційних пропозицій є найбільш перспективним напрямом розвитку суспільства [1].

Харчова та аграрна галузі, від виробника до споживача, формуються на основі різноманітних рішень, прийнятих окремими людьми, компаніями та урядами країн про надання охоронних документів на продукцію, яка може бути об'єктом інтелектуальної власності. Для України найбільш важливі з цих питань пов'язані з формуванням та оцінкою стратегічного потенціалу, оскільки визначають характер продовольчої системи в довгостроковій перспективі.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Охоронні документи на об'єкти інтелектуальної власності є значним потенціалом для розвитку фермерських господарств і мають вирішальне значення для просування виробленої продукції в умовах ринкової економіки. Поява технічного регулювання, як механізму подолання торговельних бар'єрів між різними країнами, викликана процесами поширення вільної торгівлі, які зумовили потребу в узгодженні та уніфікації вимог до товарів і послуг [2].

Як відомо, об'єкти інтелектуальної власності мають різні форми їх охорони. Так, об'єкти ав-

торського права і суміжних прав не потребують доказовості їх створення, а лише підтвердження факту оприлюднення. Об'єкти промислової власності потребують експертного оцінювання для можливості отримання охоронного документа заявником.

Створення і використання об'єктів інтелектуальної власності має першочергове значення в розвитку держави. Це питання є важливим як для наукових і освітніх закладів, так і для підприємств різних форм власності. Причому розвиток аграрного сектору і харчової промисловості мають першочергове значення в умовах сьогодення. Україна має значний природо-ресурсний потенціал сільського господарства, з-поміж яких велика площа родючих ґрунтів та розташування в сприятливих кліматичних зонах, що дозволяють вирощувати широкий спектр продукції. Мають значення давні традиції сільськогосподарського виробництва, які разом є запорукою розвитку харчової та переробної промисловості і виходу/закріплення України на світовому ринку, що швидко зростає. Однак наразі головними статтями агроекспорту з України є сировинна продукція та продукція первинної обробки. Значна частина виробництва харчових продуктів в Україні припадає на малі та середні підприємства, які традиційно не співпрацюють між собою задля забезпечення стабільного рівня якості та обсягу постачання, що необхідний для здійснення їх ефективної діяльності [4].

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Майно підприємств може мати різні форми власності. Організація їх діяльності передбачає визначений алгоритм формування та передбачає інвестиції. Перспективним в організації приватних, корпоративних та інших форм підприємств є участь в їх установчому фонді охоронних документів на об'єкти інтелектуальної власності. Однак у сучасних умовах це є

проблемним питанням з огляду на воєнний стан. З огляду на це, більшість підприємств вкладає кошти в статутний капітал без урахування інтелектуальної складової та переважно користуються матеріальним майном. Харчова промисловість і аграрний сектор не є винятком.

У сфері охорони права інтелектуальної власності в харчовій промисловості та аграрному секторі України діють закони середини 1990-х рр. із правками й уточненнями. Права на об'єкти промислової власності регламентуються законами України “Про охорону прав на винаходи і корисні моделі”, “Про охорону прав на сорти рослин” від 15 грудня 1993 р. № 3687-XII, “Про охорону прав на промислові зразки” від 21 квітня 1993 р. № 3116-XII, “Про охорону прав на зазначення походження товарів” від 16 червня 1999 р. № 752-XIV тощо.

З-поміж об'єктів інтелектуальної власності, які потребують особливої уваги, варто виділити сорти рослин і породи тварин, які згідно з Цивільним кодексом України належать до нетрадиційних об'єктів інтелектуальної власності. Для впровадження нових сортів рослин потрібна тривала процедура, що передбачає державне тестування в країнах ЄС, США та згідно з Міжнародним союзом з охорони нових сортів рослин (UPOV).

Отримання охоронного документу на сорти рослин і породи тварин передбачає проходження експертизи, яка має здійснюватися уповноваженим на це державним органом. Перед отриманням охоронного документу на сорт рослин в Україні передбачається внесення сорту до Державного реєстру сортів рослин. Реєстрація сорту рослин і видавання патенту передбачені Законом України “Про охорону прав на сорти рослин” від 21 квітня 1993 р. № 3116-XII. Функції проведення експертизи і видавання охоронного документу покладені на Міністерство аграрної політики та продовольства України. Однак це суперечить принципу єдиної політики у сфері охорони інтелектуальної власності, що визначає національним органом у сфері охорони права інтелектуальної власності Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій (UKRNOIBI).

Судові рішення стосовно охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності, зокрема сорти рослин і породи тварин свідчать про необхідність покращення ефективності системи захисту прав. Такі спеціалізовані суди діють у Німеччині (Федеральний патентний суд), Японії (Вищий суд з інтелектуальної власності) та інших країнах світу. В Україні такий суд відсутній.

В Україні досі незрозуміло, який державний орган уповноважений здійснювати реєстрацію

та видавати охоронні документи на сорти рослин і породи тварин. З одного боку, ці повноваження покладені на UKRNOIBI, а з іншого — на Мінагрополітики. Логічним є те, щоб видавання охоронних документів здійснював Національний офіс інтелектуальної власності та інновацій, адже саме на цей орган покладені повноваження з охорони прав інтелектуальної власності. Контрольні функції щодо селекції нових сортів, визначення генотипу доцільно надати Міністерству аграрної політики та продовольства, яке відповідає за політику держави у цій сфері. За його поданням UKRNOIBI має здійснювати державну реєстрацію та видавання охоронного документу заявнику.

Питання охорони інтелектуальної власності щодо порід тварин також неврегульовано. В Україні немає спеціального закону стосовно охорони прав на породи тварин. У 2002 р. проект такого закону розглядався Верховною радою, однак не був прийнятий. У 2004 р. було ухвалено Закон України “Про загальнодержавну програму селекції у тваринництві на період до 2010 року”. У цій сфері діє Закон України “Про племінну справу у тваринництві” від 15 грудня 1993 р. № 3691-XII. Доцільно, щоб UKRNOIBI, як і для сортів рослин, здійснював функції щодо експертизи поданих заявок і видавання охоронних документів.

Об'єктами інтелектуальної власності є селекційні досягнення — виведення людиною нових або поліпшення порід тварин і сортів рослин, що вже існують. Об'єктами права інтелектуальної власності на селекційні досягнення є нові сорти рослин і породи тварин. Сорт рослин — це окрема група рослин у межах нижчого з відомих ботанічних таксонів, яка відрізняється від інших рослин у межах того ж виду. Кожен сорт рослин має унікальне найменування та зберігає свої властивості за багаторазового вирощування. Порода тварин — це досить численна група тварин, які мають спільне походження і господарсько корисні особливості, що стійко передаються за спадковістю.

Передача права на користування сортів рослин і порід тварин відбувається як укладання ліцензійного договору. У широкому розумінні ліцензійний договором можна вважати будь-який договір, що стосується купівлі-продажу нематеріальних активів. У сфері промислової власності, зокрема передання прав на сорти рослин і породи тварин ліцензійний договір має певні особливості. У преамбулі договору потрібно вказувати, що саме визначений сорт рослин чи порода тварин є предметом купівлі-продажу. У визначенні термінів, окрім загальноприйнятих, необхідно вказувати на оригінальність сорту

(породи). Існує методика проведення кваліфікаційної експертизи сортів рослин групи декоративних, лікарських та ефіроолійних, лісових на придатність (для порід тварин інші особливості) до поширення в Україні. Розділ щодо вдосконалень має передбачати можливість подальшої селекції та відповідних умов охорони права нових сортів (порід). Розділ щодо обов'язків і відповідальності сторін повинен передбачати умови щодо можливостей подальшої селекції сорту (породи). У розділі стосовно інформації та звітності особливу увагу варто приділити питанню оприлюднення. Розділ реклами має передбачати якомога ширшу інформацію щодо сорту (породи).

ВИСНОВКИ

Таким чином, особливості охорони права інтелектуальної власності в Україні у сфері харчових технологій та аграрного сектору полягають у вдосконаленні законодавчої бази, зокрема визначення єдиного державного органу, який буде уповноважений регулювати відносини щодо охоронних документів на сорти рослин і породи тварин.

Отже, особливості охорони права інтелектуальної власності в Україні у сфері харчових технологій та аграрного сектору полягають у вдосконаленні системи державного регулювання, зокрема в організації правових відносин щодо отримання охоронних документів на сорти рослин і породи тварин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стратегічний потенціал продовольчої системи України : монографія / М. П. Сичевський, А. Е. Юзефович, О. В. Коваленко, О. І. Куць, Ю. Я. Лузан. — Київ, 2020. — 162 с.
2. Реалізація вимог щодо технічного регулювання в Україні (аграрний сектор, харчова промисловість, туризм) / Т. Васильківська, Ю. Кабаков, М. Козловська, О. Остапенко та ін. ; Сіверський інститут регіональних досліджень. — Чернігів : Сіверський центр післядипломної освіти, 2017. — 138 с.
3. Коваль М. В. Заробити на імені: чи допоможе українському експорту захист географічних зазначень [Електронний ресурс] / М. В. Коваль. // Європейська правда: сайт. — Режим доступу: <https://www.eurointegration.com.ua/experts/2019/05/13/7095935>.
4. Секторальна експортна стратегія 2019–2023 роки [Електронний ресурс]. — Режим доступу: file:///C:/Users/ilyin/Downloads/Food_and_Beverages_Sector_UKR_fin_1809.pdf.
5. Про охорону прав на сорти рослин [Електронний ресурс] : Закон України від 21 квіт. 1993 р. № 3117-XII. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/>.
6. Цивільний Кодекс України [Електронний ресурс] : Кодекс України від 16 січ. 2003 р. № 435-IV. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/435-15>.

7. Географічне зазначення як фактор забезпечення конкурентоспроможності українських вин / І. М. Бабич, М. В. Бондар, П. М. Бойко, В. Л. Прибильський // Наука, технології, інновації. — 2022. — № 3. — С. 26–29. <http://doi.org/10.35668/2520-6524-2022-3-03>.
8. Національний офіс інтелектуальної власності та інновацій [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://nipo.gov.ua>.
9. Про загальнодержавну програму селекції у тваринництві на період до 2010 року [Електронний ресурс] : Закон України від 19 лют. 2004 р. № 2374-VI. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1517-15#Text>.
10. Про племінну справу у тваринництві [Електронний ресурс] : Закон України від 23 груд. 1993 р. № 3773-XII. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3691-12#Text>.

REFERENCES

1. Sychevskiy, M. P., Yuzefovych, A. E., Kovalenko, O. V., Kuts, O. I., & Luzan, Yu. Ia. (2020). Strategic potential of the food system of Ukraine [Strategic potential of the food system of Ukraine]. Kyiv, 162 p. [in Ukr.].
2. Vasylykivska, T., Kabakov, Yu., Kozlovskaya, M., Ostapenko, O., Pravdyva, O., & Selinnyi, M. et al. (2017). Realizatsiya vymoh shchodo tekhnichnoho rehulivannia v Ukraini (ahraryi sektor, kharchova promyslovist, turizm) [Implementation of requirements for technical regulation in Ukraine (agricultural sector, food industry, tourism)]. Chernihiv, 138 p. [in Ukr.].
3. Koval, M. V. (2023). Zarobyty na imeni: chy dopomozhe ukrainskomu eksportu zakhyst heohrafichnykh zaznachen [Making money on the name: will the protection of geographical indications help Ukrainian exports]. *Yevropeiska pravda* [European truth]. Retrieved from: <https://www.eurointegration.com.ua/experts/2019/05/13/7095935>. [in Ukr.].
4. Sektoralna eksportna stratehiia 2019–2023 rik [Sectoral export strategy 2019–2023]. Retrieved from: file:///C:/Users/ilyin/Downloads/Food_and_Beverages_Sector_UKR_fin_1809.pdf. [in Ukr.].
5. (1993). Pro okhoronu prav na sorty roslin: Zakon Ukrainy vid 21.04.93 r. № 3117-XII [On protection of rights to plant varieties: Law of Ukraine dated April 21, 1993, No. 3117-XII]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/>. [in Ukr.].
6. (2003). Tsyvilnyi Kodeks Ukrainy vid 16.01.2003 p. № 435-IV [Civil Code of Ukraine dated January 16, 2003, No. 435-IV]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/>. [in Ukr.].
7. Babych, I. M., Bondar, M. V., Boiko, P. M., & Prybyl'skyi, V. L. (2022). Heohrafichne zaznachennia yak faktor zabezpechennia konkurentospromozhnosti ukrainskykh vyn [Geographical indication as a factor ensuring the competitiveness of ukrainian wines]. *Nauka, tekhnolohii, innovatsii* [Science, technology, innovation]. 3, P. 26–29. <http://doi.org/10.35668/2520-6524-2022-3-03>. [in Ukr.].
8. Natsionalnyi ofis intelektualnoi vlasnosti ta innovatsii [National Office of Intellectual Property and Innovation]. Retrieved from: <https://nipo.gov.ua/>. [in Ukr.].
9. (2004). Pro zahalnodержavnu prohramu selektsii u tvarynnystvi na period do 2010 roku: Zakon Ukrainy vid 19.02.2004 r. № 2374-VI [On the nationwide breeding program in animal husbandry for the period up to 2010: Law of Ukraine dated February 19, 2004, No. 2374-VI]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1517-15#Text>. [in Ukr.].

10. (1994). Pro pleminnu spravu u tvarynnytstvi: Zakon Ukrainy vid 23.12.1993 r. № 3773-XII [On breeding matters in animal husbandry: Law of Ukraine

dated December 23, 1993 No. 3773-XII]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3691-12#Text>. [in Ukr.].

V. L. PRYBYLSKYI, D. Sc. in Engineering, Professor

I. M. BABYCH, PhD in Engineering, Associate Professor

M. V. BONDAR, PhD in Engineering, Associate Professor

P. M. BOIKO, PhD in Engineering, Associate Professor

A. M. KUTS, PhD in Engineering, Associate Professor

PECULIARITIES OF THE USE OF INTELLECTUAL PROPERTY OBJECTS IN THE FOOD INDUSTRY AND THE AGRICULTURAL SECTOR

Abstract. *The article examines the importance of the use of protective documents for intellectual property objects in terms of their application for the significant development of small and medium-sized farms, which in turn will be of decisive importance for the promotion of manufactured products in the conditions of a market economy. The main systemic problem is that the effectiveness, quality of functioning and structure of the creative part of the national innovation system — the sector of research and development, education, invention — do not fully meet the potential needs of intensive economic development. In order to build an intellectually-oriented economy and form a society that will use security documents, Ukraine must have effective world-class science: highly productive scientists, modern technological equipment and information support for their work, a rational organization of scientific and research developments, a developed system of commercialization of scientific results, otherwise in other words, science with high innovative potential. During the past ten years, the food industry was one of the main industries that ensured the stabilization of the economic development of Ukraine and the satisfaction of the basic needs of the population. In addition, the domestic food industry has significant export potential and makes a significant contribution to solving the global food problem.*

Keywords: security documents, industrial property, food industry, objects of intellectual property, competitiveness, quality.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ

Прибильський Віталій Леонідович — д-р техн. наук, проф. кафедри біотехнології продуктів бродіння і виноробства, Національний університет харчових технологій, вул. Володимирська, 68, м. Київ, Україна, 01601; +38 (095) 536-87-59; undihp63@ukr.net; ORCID: 0000-0003-4126-6721

Бабич Ірина Михайлівна — канд. техн. наук, доц. кафедри біотехнології продуктів бродіння і виноробства, Національний університет харчових технологій, вул. Володимирська, 68, м. Київ, Україна, 01601; +38 (050) 561-36-94; 5613694@ukr.net; ORCID: 0000-0002-3058-3062

Бондар Микола Васильович — канд. техн. наук, доц. кафедри біотехнології продуктів бродіння і виноробства, Національний університет харчових технологій, вул. Володимирська, 68, м. Київ, Україна, 01601; +38 (095) 840-38-38; bondnik@i.ua; ORCID: 0000-0002-5775-006X

Бойко Петро Миколайович — канд. техн. наук, доц. кафедри біотехнології продуктів бродіння і виноробства, Національний університет харчових технологій, вул. Володимирська, 68, м. Київ, Україна, 01601; +38 (050) 311-70-85; boykopr@bigmir.net; ORCID: 0009-0008-9445-7445

Куц Анатолій Михайлович — канд. техн. наук, доц. кафедри біотехнології продуктів бродіння і виноробства, Національний університет харчових технологій, вул. Володимирська, 68, м. Київ, Україна, 01601; +38 (067) 463-13-03; anatolykuts@ukr.net; ORCID: 0000-0002-0207-7613

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

Prybylskyi V. L. — D. Sc. in Engineering, Professor, Department of Biotechnology of Fermentation and Winemaking Products, National University of Food Technologies, 68, Volodymyrska Str., Kyiv, Ukraine, 01601; +38 (095) 536-87-59; undihp63@ukr.net; ORCID: 0000-0003-4126-6721

Babych I. M. — PhD in Engineering, Associate Professor, Department of Biotechnology of Fermentation and Wine-making Products, National University of Food Technologies, 68, Volodymyrska Str., Kyiv, Ukraine, 01601; +38 (050) 561-36-94; 5613694@ukr.net; ORCID: 0000-0002-3058-3062

Bondar M. V. — PhD in Engineering, Associate Professor, Department of Biotechnology of Fermentation and Wine-making Products, National University of Food Technologies, 68, Volodymyrska Str., Kyiv, Ukraine, 01601; +38 (095) 840-38-38; bondnik@i.ua; ORCID: 0000-0002-5775-006X

Boiko P. M. — PhD in Engineering, Associate Professor, Department of Biotechnology of Fermentation and Wine-making Products, National University of Food Technologies, 68, Volodymyrska Str., Kyiv, Ukraine, 01601; +38 (050) 311-70-85; boykopr@bigmir.net; ORCID: 0009-0008-9445-7445

Kuts A. M. — PhD in Engineering, Associate Professor, Department of Biotechnology of Fermentation and Wine-making Products, National University of Food Technologies, 68, Volodymyrska Str., Kyiv, Ukraine, 01601; +38 (095) 840-38-38; anatolykuts@ukr.net; ORCID: 0000-0002-0207-7613